

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1908.

Andra Kammaren.

N:o 70.

Tisdagen den 26 maj.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 20 innevarande maj förda protokollen.

§ 2.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Chefen för sjöförsvarsdepartementet, herr statsrådet grefve Ehrenswärd, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Med kammarens tillstånd har dess ledamot herr D. Broström till mig riktat följande spörsmål: *Svar å interpellation.*

»Ämnar herr statsrådet inom närmaste tiden vidtaga åtgärder, åsyftande förändringar uti gällande skeppsmättningsförordning, hvarvid rörande sättet för dräktighetens beräkning det engelska skeppsmätningssystemet blir normerande?»

Jag tillåter mig nu besvara det sålunda till mig ställda spörsmålet.

Då vår nu gällande förordning angående skeppsmätning, hvilken, såsom bekant, i fråga om afdrag för maskinrum är byggd på den s. k. tyska regeln, utfärdades, eller i början af 1880-talet, var nämnda regel tämligen allmänt antagen bland de sjöfartsidkande nationerna. Det dröjde emellertid icke länge, förrän ett omslag inträdde. Redan från medlet af 1880-talet började den ena nationen efter den andra öfvergå till den s. k. engelska regeln, och i slutet af 1890-talet var den tyska regeln, utom i Sverige, gällande endast i ett fåtal länder. Denna omständighet föranledde handels- och sjöfartskommittén, hvilken den 21 april 1899 afgaf sitt betänkande i fråga om skeppsmätning, att, med kraftigt frambållande af vikten af internationell likformighet på skeppsmätningsslagsstiftningens område, förorda införandet äfven hos oss af den engelska regeln. Lika kraftigt häfdades emellertid den tyska regelns bibehållande af två reservanter, hvilka bland skälen för sin åsikt jämväl kunde åbe-

Svar å in-
terpellation.
(Forts.)

ropa den omständigheten, att det stora flertalet skeppsredare inom riket, som uttalat sig i frågan, gifvit sin bestämda önskan tillkänna, att den engelska regeln icke måtte införas. De ändringar, hvilka tid efter annan vidtagits i 1880 års skeppsmättningsförordning, hafva visserligen afsett att i vissa hänseenden åstadkomma likformighet mellan svensk och främmande lagstiftning i ämnet, men principen om beräkning af afdrag för maskinrummet har icke genom desamma i någon mån berörts. Då under år 1902 uppdrag lämnades vissa personer att inom sjöförvarsdepartementet biträda vid en revision af gällande skeppsmättningsförfattningar, skedde sådant jämväl under förutsättning af den tyska regeln bibehållande. De förslag, som af dessa sakkunniga afgifvits den 9 februari 1907, äro sålunda grundade på tillämpning af den tyska regeln. Öfver dessa förslag äro utlåtanden infördade från kommerskollegium och generaltullstyrelsen, men hafva sådana ännu icke inkommit till Kungl. Maj:t.

De båda reglerna, den tyska och den engelska, innebära olika sätt för bestämmande af storleken af rum, hvilka, såsom icke afsedda att tagas i anspråk för last eller passagerare, böra frändragas ett fartygs bruttodräktighet för att få dess afgiftspliktiga dräktighet fastslagen. Enligt den tyska regeln bestämmes storleken af detta afdrag genom uppmätning af sådana rum, hvilka angifvas vara af den beskaffenhet, att afdrag för desamma bör ske; enligt den engelska regeln bestämmes afdraget till vissa efter olika förhållanden bestämda procent af bruttodräktigheten. Det lär näppeligen kunna förnekas, att det förra tillvägagångssättet, teoretiskt sedt, hade företräde så till vida, som detsamma i allmänhet bör lämna resultat, som närmare öfverensstämma med de verkliga förhållandena än det senare. Då emellertid detta gifver till resultat ett lägre nettotonnage än afdragsberäkningen enligt den tyska regeln, har, för att bereda de svenska rederier, hvilka idka utrikes sjöfart, förmånen att i utländska hamnar få umgälderna beräknade efter det nettotonnage, som uppstår vid mätning enligt den engelska regeln, i den svenska skeppsmättningsförordningen intagits ett medgifvande för redare eller befälhafvare att få fartyg mätt jämväl enligt den engelska regeln. Resultatet af denna mätning upptages i ett appendix-måtbref, hvilket på grund af öfverenskommelse med ett flertal stater lägges till grund för afgifters beräkning i utländska hamnar. Den tyska regeln större exakthet samt möjligheten för svenska redare att i utlandet få den engelska regeln tillämpad äfvensom hänsyn till konstruktionen af vår äldre handelsflotta torde väl hafva varit bland hufvudanledningarna till att öfvergång till den engelska regeln hittills icke ansetts böra äga rum i vårt land.

Mig synes emellertid den omständigheten, att så godt som alla sjöfartsidkande nationer omfatta den engelska regeln, utgöra en kraftig maning att, då det nu gäller att vidtaga mera omfattande ändringar i vår skeppsmättningslagstiftning, taga under allvarligt

öfvervägande, huruvida icke anslutning till samma princip jämväl för Sveriges vidkommande bör ske. Jag föranledes så mycket mera till denna uppfattning, som de senare årens erfarenhet synes gifvit vid handen, att de nuvarande bestämmelserna, äfven där de äro gifna i syfte att bereda våra rederier lättnader vid utrikes sjöfart, icke fullt fylla sitt ändamål. Jag syftar därvid på den omständigheten, att svårighet mången gång synes ha uppstått att få afgifterna i utländska hamnar beräknade efter appendixen i stället för efter hufvudmätbrevet, en svårighet, som säkerligen blir större, till ju aflägsnare farvatten den svenska sjöfarten sträcker sig. Härtill kommer, att, då det ligger i sakens natur, att vid fartygs byggande dettas inredning bör anordnas på ekonomiskt fördelaktigaste sätt, nödvändigheten att taga hänsyn till två olika skeppsmätningssystem måste verka i viss mån hindrande på ett rationellt utnyttjande af fartygets utrymmen. Nybyggnadsverksamheten inom vår handelsflotta har under de senare åren varit synnerligen stor. Alla dessa omständigheter äfvensom den icke minst viktiga eller den bland redarne, såsom det vill synas, numera synnerligen utbredda uppfattningen om den engelska regelns företräde, anser jag starkt tala för att införande af denna regel i svensk lagstiftning bör göras till föremål för noggrann ompröfning, därvid äfven utredning bör verkställas angående däraf föranledd inverkan på beloppet af de afgifter, hvilka utgå i visst förhållande till fartygs dräktighet. Jag vill icke hafva underlåtit påpeka, att ett antagande af den engelska regeln tilläfventyrs kan nödvändiggöra en ökning af dessa afgifter. Skulle en systemförändring af ifrågasatt art anses böra äga rum, blir emellertid däraf en följd, att de nu föreliggande, af sakkunniga utarbetade förslagen måste i väsentliga delar omarbetas.

För åstadkommande af erforderliga utredningar uti ifrågavarande hänseende har jag för afsikt att inom den närmaste tiden utverka nådigt bemyndigande att tillkalla sakkunniga för att därmed biträda inom departementet.

Härefter anförde

Herr Broström. Herr talman, mina herrar! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet få frambära mitt värdsamma tack för det fägnessamma meddelande, han gjort vid besvarandet af mitt försmål angående skeppsmätningen. Det skall helt visst hälsas med den största tillfredsställelse, när den dag kommer, då vår skeppsmätningförordning blifvit ändrad så, att den engelska mättningsregeln lägges till grund för afgiften. Den olikställighet, som snart 20 år varit rådande mellan vår ångfartygsrederirörelse och de länders, med hvilka vi skola uppträda konkurrerande på världsmarknaden, har, ju större och kraftigare den svenska ångbåtsfarten blifvit, känts alltmer betungande. Helt visst är det icke en dag för tidigt, att våra skeppsmätningbestämmelser

komma att ändras så, att våra fartyg blifva likställda med de länders, med hvilka vi konkurrera.

§ 3.

Föredrogs Första Kammarens protokollsutdrag, n:o 366, innefattande delgifning af nämnda kammarens beslut med föranledande af dess andra tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 21, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning om kommunernas bärkraft i förhållande till dem åliggande skattebördor m. m.

Med bifall till en inom Andra Kammaren af herr *K. A. Staaff* m. fl. väckt motion, n:o 229, hade Andra Kammaren för sin del beslutat att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t så snart som möjligt låta anställa en allsidig utredning rörande hvilka kommuner som ägde alltför ringa ekonomisk bärkraft i förhållande till dem åliggande skattebördor, samt därefter för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill utredning gäfve anledning.

Sedan detta beslut delgifvits Första Kammaren, hade sistnämnda kammare beslutit på det sätt biträda Andra Kammarens i ärendet fattade beslut, att Första Kammaren för sin del beslutar, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhölle, det täcktes Kungl. Maj:t så snart som möjligt låta anställa en allsidig utredning rörande hvilka kommuner som ägde alltför ringa ekonomisk bärkraft i förhållande till dem ålagda skyldigheter för ändamål, de där tillika kunde anses vara statsändamål, samt därefter för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill utredningen gäfve anledning.

Efter föredragning af de utaf kamrarna i ämnet fattade slutet yttrade

Herr Staaff: Herr talman! På sätt kammaren af föredragningen erfarit, skiljer sig Första Kammarens beslut något i formen från Andra Kammarens. Andra Kammaren talar i sitt beslut om en allsidig utredning rörande hvilka kommuner äga alltför ringa ekonomisk bärkraft i förhållande till dem åliggande skattebördor, och Första Kammaren talar om en allsidig utredning rörande hvilka kommuner äga alltför ringa ekonomisk bärkraft i förhållande till dem åliggande skyldigheter för ändamål, de där tillika kunna anses vara statsändamål. Då emellertid uti motiveringen till den motion, som utgjort grunden för såväl Andra Kammarens beslut som dess utskotts hemställan, uttryckligen häfdas just samma synpunkter, som Första Kammaren i sitt beslut funnit nödigt intaga i själfva klämman, torde kamrarnes mening uti nu ifrågavarande ärende icke på något sätt skilja sig från hvarandra. Med hänsyn härtill tillåter jag mig för tids vinnande och för undvikande af ny utskottsbehandling hemställa, att denna kammare måtte biträda, hvad Första Kammaren i ärendet beslutat.

Vidare anfördes ej. Den af herr Staaff gjorda hemställan bifölls af kammaren.

§ 4.

Statsutskottet häruppå föredragna utlåtande n:o 167, i anledning af kamrarnas återremiss af punkten 11 i statsutskottets utlåtande n:o 10, angående regleringen af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel, blef af kammaren godkändt.

§ 5.

Till afgörande förelåg statsutskottets utlåtande n:o 168, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af ett vattenfall i Lagan vid Laholm m. m. Ang. försäljning af ett vattenfall i Lagan.

Uti en den 9 april innevarande år till Riksdagen aflåten, till statsutskottet för förberedande behandling öfverlämnad proposition hade Kungl. Maj:t, under åberopande af bifogadt utdrag af protokollet öfver civilärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen dels medgifva,

att Kungl. Maj:t måtte äga mot en köpeskilling af 274,000 kronor och på de villkor i öfrigt, som innefattades i ett vid statsrådsprotokollet i afskrift fogadt, af Sydsvenska kraftaktiebolaget den 24 mars 1908 undertecknad kontrakt, försälja det staten såsom ägare till Laholms kungsladugård tillhöriga vattenfallet i Lagan jämte de i kontraktet angifna jordområden; samt

att omförmälda köpeskilling, 274,000 kronor, finge användas till inköp af andra vattenfall för statens räkning och i samband därmed stående utredningar;

dels ock besluta, att den afkastning sålunda inköpta vattenfall kunde komma att lämna under tiden, intill dess de blefve för det med inköpet afsedda ändamålet använda eller annorledes förordnades, skulle inlevereras till statskontoret för att redovisas under titel extra uppbörd.

Utskottet hemställde, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke måtte af Riksdagen bifallas.

Reservation hade dock afgifvits af herr *J. G. Richert*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning måtte af Riksdagen bifallas.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, lämnades på begäran ordet till:

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet grefve Hamilton, som anförde: Herr talman, mina herrar! Statsutskottet har afstyrkt den föreliggande propositionen utan att någon från denna kammare reserverat sig häremot, och tämligen liten utsikt torde väl därför kunna anses förefinnas för att jag skulle kunna förmå kammaren

Ang. försäljning af ett vattenfall i Lagan.
(Forts.)

att acceptera densamma. Då emellertid en ledamot af Första Kammarren, som utan tvifvel torde få anses som den mest sakkunnige i ämnet, reserverat sig och jag dessutom måste erkänna, att jag ingalunda känner mig öfvertygad af de skäl utskottet anfört mot förslaget, ber jag att en stund få taga kammarens uppmärksamhet i anspråk.

Till att börja med anhåller jag då att i korthet få erinra om, hvad frågan egentligen gäller. Lagans många vattenfall äro nu nästan alla på väg att tagas i anspråk i industriens tjänst. Längst ned vid hafvet vid Laholm kommer Laholmsfallet, hvilket för närvarande äges af staten, men hvilket Kungl. Maj:t nu på vissa villkor anhåller att få försälja till Sydsvenska kraftaktiebolaget. Ofvanför Laholmsfallet kommer det af staten i fjol inköpta Karseförsfallet och ofvanför sistnämnda fall de Sydsvenska kraftaktiebolaget tillhörande Kastebergfallen, af hvilka det lägst belägna skulle inköpas från Sydsvenska kraftaktiebolaget, som förklarar sig villigt sälja detsamma under villkor att det i stället finge köpa Laholmsfallet. Ofvanför Kastebergfallet komma sedermera åtskilliga fall, som tillhöra Sydsvenska kraftaktiebolaget, nämligen de vid Hjärnered, Knäred, Bassalt och Majenfors, af hvilka några åtminstone äro på väg att utbyggas för bolagets räkning; därefter några fall, som tillhöra andra bolag, och slutligen fallen vid Traheryd och Tofhult, hvilka staten har på hand till den 1 juni. Härefter följa Flobodafallen, som tillhöra Sydsvenska kraftaktiebolaget och hvilka bolaget också erbjudit sig att sälja åt staten under samma villkor, nämligen att bolaget får köpa Laholmsfallet. Ofvanför Floboda kommer till sist Hjulnäs-fallet, i hvilket staten äger del och hvilket det vore meningen att nu köpa helt och hållet, samt längst upp åt Bolmen i en biflod till Lagan, som heter Bolmån, vattenfallet vid Skeen, som staten nyligen köpt. Om den kungliga propositionen bifalles, kan staten förvärfva en sammanhängande rad af vattenfall: Skeen längst uppe, Hjulnäs, Floboda, Tofhult, och Traheryd.

Nu har emellertid utskottet förklarar, att det icke vill tillråda den förutsättning, som finnes för denna affär, nämligen att staten skulle få sälja Laholmsfallet. Såsom motiv för sitt afstyrkande har utskottet anfört åtskilliga skäl, af hvilka det förnämsta tyckes vara, att utskottet anser det pris, för hvilket staten skulle sälja fallet, för lågt.

Jag har, såsom nog de märkt, som gjort sig besvär med att läsa igenom propositionen, af speciell anledning gjort mig särskild möda att söka utreda, huruvida detta pris verkligen kan anses för lågt; och jag hade ändå hoppats, att, om denna utredning skulle ogillas, åtminstone ett ord skulle anföras hvarför den är oriktig. Så har utskottet icke aktat nödigt. Det säger helt kategoriskt, att priset är för lågt. Det enda skäl, som härför åberopas, är att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen haft samma åsikt. Nu är det visserligen att märka, till att börja med, att då väg- och vattenbyggnads-

styrelsen afgaf sitt yttrande härom, priset var lägre, nämligen 250,000 mot 274,000 nu. Däremot är det sant, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen fortfarande vidhåller sitt afstyrkande. Då jag således icke har annat att göra än antaga, att statsutskottet förenat sig med väg- och vattenbyggnadsstyrelsens uppfattning, måste jag, så ogärna jag än polemiserar med ett aktadt och kunnigt ämbetsverk, likväl säga några ord om denna sak.

Jag anser, att hvad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen sagt är fullkomligt riktigt, men alldeles för ensidigt. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har blott fäst sig vid vattenmängden, men däremot icke fäst sig vid de andra, mycket viktiga faktorer, som böra bestämman priset på ett vattenfall. Härvidlag är det fem olika faktorer, som spela en större roll, nämligen vattenmassan, fallhöjden, regleringsmöjligheten, byggnadskostnaderna och slutligen belägenheten. Jag ber nu att få säga några ord om hvar och en af dessa olika faktorer.

Hvad först beträffar *vattenmängden*, så var förhållandet det, att järnvägsstyrelsen i sitt utlåtande i förbigående omnämnt en okulär besiktning, som skedde för många år sedan och i hvilken man kommit till en lågvattenmängd af i Laholmsfallet 40 sm³ och i Flobodafallet 18,3 sm³. På denna grund fotade sedermera väg- och vattenbyggnadsstyrelsen sin anmärkning och sade, att Laholmsfallet måste vara ofantligt mycket mera värdt, då det hade så mycket större vattenmängd. Det visade sig emellertid sedermera, att det var ett förbiseende hos järnvägsstyrelsen att icke påpeka, att denna siffra varit oriktig, och att vid de undersökningar, som senare företagits, det visat sig, att i själfva verket förhållandet var det, att vid Floboda vattenmängden var 18,3 sm³ och vid Laholm 21 sm³. Således var skillnaden ofantligt mycket mindre. Läger man de verkliga förhållandena på de beräkningar, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen gjort, så finner man, att, under det att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, utgående från de oriktiga siffrorna, kommit till ett pris för Laholmsfallet af 401,000 kronor, priset med användande af de riktiga siffrorna och med tillämpning i öfrigt af väg- och vattenbyggnadsstyrelsens beräkningsgrunder bör blifva 201,000 kronor. Härtill kommer, att, såsom järnvägsstyrelsen påpekat, man vid beräkning af vattenmängden i Laholmsfallet får räkna bort åtminstone 6 sm³, som skola reserveras för fisket, så att det torde i själfva verket vara större industriell effektivitet i Flobodafallet än i Laholmsfallet.

Således kan man icke på vattenmängden stöda det påståendet, att priset skulle vara för lågt.

Hvad sedermera beträffar *fallhöjden*, förhåller det sig så, att vid Laholmsfallet, hvilket faller ut i hafvet, på grund af hafsyans variation fallytan också är varierande. Man har beräknat lägst 4,5 meters och högst 6 meters fallhöjd. Jag har i mina beräkningar gått ut från en fallhöjd af 5,5 meter och torde då hafva ställt

Ang. föräly-
ning af ett
vattenfall i
Lagan.
(Forts.)

Ang-försälj- mig på den säkra sidan. Vid Floboda kan man icke beräkna fall-
ning af ett höjden till mindre än 5,5 meter. Således kan icke heller fallhöj-
vattenfall den åberopas till stöd för det påståendet, att vattenfallet vid La-
Lagan. holm skulle lämna större kvantitet kraft.
(Forts.)

Så komma *regleringsmöjligheterna*. Det är vid vattenfall alltid af stor vikt, såsom hvar ock en kan förstå, att kunna helst både ofvanför och nedanför hafva bassänger, medelst hvilka man kan reglera afloppet, och detta spelar särskildt vid järnvägsdrift en alldeles kolossal roll. Man måste hafva vattenfall, vid hvilka sådan anordning kan vidtagas, ty annars kan man icke använda dem med någon fördel. Vid Laholmsfallet finnes visserligen nedanför en stor bassäng, nämligen hafvet, men ofvanför finnes ingen regleringsmöjlighet alls. Om däremot Flobodafallet, såsom är meningen, bygges ihop med Hjulsnäsfallet, får man regleringsmöjligheter på båda sidorna. Alltså, hvad utskottet säger håller icke heller streck beträffande regleringsmöjligheterna.

Jag kommer sedermera till *byggnadskostnaden*, och det är kanske den viktigaste faktorn. Det är ju alldeles gifvet, att det, som är mest bestämmande, när man skall bedöma värdet af ett vattenfall, som man vill inköpa, är priset per uttagen hästkraft vid färdig kraftstation. Hvad kostar det att bygga ut kraftstationen, hvad får jag en hästkraft för, på det ena stället och på det andra? Detta är den viktigaste faktorn. Kan priset för hästkraft pr år, inklusive ränta å kostnaden för fallets förvärfvande, ställa sig lågt, så är vattenfallet gynnsamt att köpa, i annat fall icke.

Det förhåller sig härmed, för att taga ett exempel, alldeles som med en obebyggd byggnadstomt. En sådan tomts pris pr kv.-m. bestämmes icke allenast af arealen, detta vet hvar och en. Priset bestämmes äfven af dess läge, storlek, beskaffenheten af den byggnad, som kan uppföras på densamma, samt grundens beskaffenhet m. m. Är grunden dålig, så att stora kostnader måste nedläggas på grundläggningen, är tomten mindre värd pr kv.-m. än om grunden är god. En tomt, hvarest omständigheterna betinga uppförandet af ett hus i många våningar, är i regel mera värd än en tomt, som endast kan bebyggas med envåningshus. Vidare är det alldeles tydligt, att, om genom sammanslagning af flera småtomter, som hvar för sig kunna bebyggas endast med envåningshus, möjlighet erhålles att uppföra ett större hus i flera våningar, den sammanslagna tomten har högre värde än alla de små tomterna tillsammans.

Vid de vattenfallsköp, som under senare åren verkstälts af statsverket, har den principen alltid följts, att man sökt förvärfva sammanhängande fallsträckor, belägna mellan två sjöar eller andra vattenbassiner. Man har härigenom dels velat erhålla lägre byggnadskostnad och dels afsett möjlighet att reglera afloppet. På grund däraf är en sådan sammanhängande fallsträcka värd betydligt mera pr hästkraft än hvarje enskildt vattenfall för sig.

Om nu Flobodafallet icke får köpas, utan endast Hjulsnäs-, Ang-försäljning af ett vattenfall i Lagan. (Forts.)
 Tofhult- och Traheryd-fallen skola förvärfvas af staten, kommer man i det obehagliga läget att endast förvärfva enstaka delar af en sammanhängande fallsträcka, och däraf följer den olägenheten, som jag nyss berörde, att kostnaden pr uttagen hästkraft vid Hjulsnäs, om detta fall enbart utnyttjas, stiger till 42 kronor pr år mot endast 25 kronor pr år om Hjulsnäs och Floboda tillsammans utbyggas. Det förra är ett högt, det senare ett mycket gynnsamt pris.

Därtill kommer, att genom fallens sammanslagning erhålles, såsom jag nyss sade, en regleringsbassin, så att fallen kunna utbyggas för betydligt större effekt än den i genomsnitt disponibla, hvarigenom också en betydlig vinst uppkommer.

Jag kommer slutligen till *belägenheten*. Vid denna har utskottet fästat särskild vikt och sagt, att ett så värdefullt fall som Laholmsfallet, hvilket ligger nära hafvet och vid järnväg, naturligtvis icke kan jämföras med ett vattenfall, som ligger uppe i bygderna. Ja, enligt min tanke är det, såsom jag också tillåtit mig framhålla, alldeles tvärtom. För hvilket ändamål vill staten hafva vattenfallen? Det är för järnvägsdrift, men för järnvägsdrift lämpar sig Laholmsfallet icke alls och torde aldrig komma att användas härför. Det mötte ganska stora betänkligheter, då Karseforsen köptes, därför att den låg så nära hafvet. Om järnvägstrafiken skulle vara beroende af detta fall, så kunde vid ett fientligt anfall hela trafiken stoppas genom anläggningens förstörande. Då man köpte Karseforsen, utgick man därför från, att man skulle söka förvärfva andra fall längre in i landet, så att dessa fall kunde användas tillsammans och man icke blifve beroende ensamt af Karseforsen. Det kan därför icke komma i fråga att jämte Karseforsen använda Laholmsfallet. Detta fall är icke af något gagn för staten, ty det kan icke användas för järnvägstrafik. Däremot skulle Karseforsen tillsammans med den sträcka, hvars inköp nu är föreslaget, blifva en ypperlig kombination för järnvägstrafiken. Laholmsfallet är åter på grund af sin belägenhet mycket lämpligt för Sydsvenska kraftaktiebolaget.

Nu står jag i tacksamhetsskuld till utskottet, därför att utskottet, när försäljningen af Laholmsfallet afstyrktes, icke uttalade sig mot inköpet af de andra fallen där uppe vid Hjulsnäs och Tofhult—Traheryd. Detta vittnar om, att utskottet verkligen beaktat, huru viktigt det är att förvärfva dessa fall. Men jag får verkligen säga, att, om staten icke sättes i tillfälle att köpa äfven Flobodafallet och därigenom åstadkomma en fördelaktig och en billig användning af ifrågavarande vattenkraft, jag för min del är mycket betänksam mot att åtminstone för de nu erbjudna prisen inköpa särskildt Tofhult—Traheryd-fallet.

Däremot måste jag djupt beklaga, att utskottet utan vidare och blott med några ord affärdat frågan om att förvärfva det lilla fallet vid Kasteberg. Det är alldeles för dyrt, säger utskottet, det

*Ang. försäl-
ning af ett
vattenfall
Lagan.*
(Forts.)

kan icke utbyggas i och för sig och kan endast begagnas i samband med Karseforsen. Men detta är ju af största betydelse. Det må vara sant, att priset möjligen kan vara högt, men det är också ett synnerligen värdefullt fall för staten i och för Karseforsens utnyttjande, då genom dess förvärfvande lägre byggnadskostnad och bättre möjlighet till reglering erhålles. För staten har, det vågar jag säga, detta fall ett ofantligt mycket högre värde än 50,000 kronor.

Sedermera kommer utskottet med sitt kanske förnämsta skäl. Utskottet uttalar sig principiellt mot att staten skall sälja något vattenfall. Staten bör, säger utskottet, behålla sina vattenfall och endast utarrendera dem. Ja, mina herrar, det må nu vara en sats, som i allmänhet skall gälla, men man får väl icke säga, att inga undantag kunna medgifvas. Hvad är det staten åsyftar med sin vattenfallspolitik? Naturligtvis å ena sidan att förvärfva tillräckligt många vattenfall för att grunda sin järnvägsdrift å vattenkraft. Men eljest är väl det, som skall bestämma statens vattenfallspolitik, att staten vill arbeta för att hvarje vattenfall så snart som möjligt ställes i produktionens tjänst. Det är ju alldeles likgiltigt, om det är staten, som äger ett vattenfall, blott detsamma kommer allmänheten till godo. Att staten genom att köpa vattenfall blott skall lägga sin döda hand på dem och att de skola ligga obegagnade endast för att staten skall hafva nöjet att äga dem, kan väl icke vara riktigt.

Man skulle möjligen kunna säga, att staten väl icke skall hjälpa till med detta jobberi i vattenfall, som så ofta förekommit, genom att afhända sig sina vattenfall till bolag och enskilda personer. Men till hvem skulle detta vattenfall lämnas? Det är icke till en enskild person eller ett vanligt bolag, utan det är till en sammanlutning af Skånes fem största städer, som bildat ett bolag för att förskaffa sig den kraft, som de behöfva för sina många olika ändamål. Det kan väl vara ett lika viktigt statsintresse att bereda dem möjlighet härtill som att envist fasthålla den principen, att staten icke får sälja sina vattenfall. Ett motsatt betraktelsesätt förefaller mig så ytterligt doktrinärt.

Nu har visserligen utskottet för sitt afslag ett slags tröst till Kungl. Maj:t och vederbörande parter, då utskottet säger, att man nog kan träffa någon öfverenskommelse mellan staten och vederbörande bolag, så att staten kan få begagna Flododafallet och bolaget begagna Laholmsfallet utan att äganderättsförhållandena kränkas. Ja, huruvida detta är fallet, vet jag icke alls, ty några underhandlingar härom hafva icke förts. Men jag vågar påstå, att en sådan anordning endast bör vara af provisorisk natur, ty en dylik samäganderätt mellan staten och fem olika kommuner tror jag att man i längden icke skulle finna sig i. Skall man då sedermera köpa vattenfallet, så kan man såsom alltid vara säker på, att icke blir priset billigare.

Jag ber kammaren om ursäkt att jag väl länge upptagit dess tid. Men för min del är jag så lifligt öfvertygad om att man här genom att häfda en viss princip, som man anser viktig, låtit förläda sig till ett missgrepp, hvilket man bestämdt kommer att ångra i framtiden.

Herr Asker: Herr talman, mina herrar! Då Sydsvenska kraftaktiebolaget bildades, tecknade städerna Malmö, Lund, Landskrona, Helsingborg och Halmstad ett så stort antal stamaktier, att de tillsammans erhöles aktiemajoritet i bolaget. Dessa fem städer hafva följaktligen största intresset af bolagets utveckling och framgång. Bolagets hufvudsakliga uppgift är att medels användande af Lagans vattenfall tillföra sydvästra Sveriges städer, industri och jordbruk elektrisk energi, så långt de inköpta vattenfallen därtill förslå. Med stor tillfredsställelse och stora förhoppningar hälsades bolagets startande i de bygder, företaget närmast berörde, och då dessa bygder utgöra en integrerande del af landet i dess helhet, hade man all anledning antaga, att staten gärna skulle vilja stödja och stärka ett så stort och vidtgående företags utvecklingsmöjligheter.

Kraftaktiebolaget har å sin sida samvetsgrant undvikit all konkurrens med staten i fråga om inköp af vattenfall, och jag ber att få framhålla, att tanken på byte af de vattenfall, hvarom nu är fråga, utgått från statens järnvägsstyrelse, som ansåg med statens fördel förenligt att från bolaget förvärfva fallen Skeen och Floboda för södra stambanans drifvande med elektrisk kraft. Efter vidlyftiga underhandlingar enades man då om, att staten borde afstå Laholmsfallet och den andel af Skogabyfallen, som staten hade på hand, mot att Sydsvenska kraftaktiebolaget afstode dels Skeenfallet och dels Flobodafallet samt den för staten värdefulla, invid Kasteberg belägna andelen i Karsefors. Den sistnämnda skulle ingå i utbyttet med uttryckligt förbehåll att, om Laholmsfallets försäljning till kraftbolaget icke blefve af Riksdagen godkändt, Sydsvenska kraftaktiebolaget då själf skulle lägga denna del af Karsefors till sin värdefulla andel i Kasteberg.

Aftalet gick sålunda ut på, att kraftbolaget skulle försälja till staten:

Skeenfallet för	Kr. 250,000
Flobodafallen för	» 265,000
bolagets andel i Karsefors för	» 50,000
Summa	Kr. 565,000
samt att kraftbolaget skulle af staten öfvertaga:	
Laholmsfallet för.....	Kr. 274,000
Skogabyfallen för	» 265,000
Summa	Kr. 539,000

Efter det dessa preliminära aftal blifvit af de båda parterna

Ang. försäljning af ett vattenfall i Lagan. (Forts.) antagna, har kraftbolaget kommit i det ogynnsamma läge, att staten accepterat köpet af Skeenfallet, innan beslut om Laholmsfallets försäljning till kraftbolaget af Riksdagen fattats, hvilket aldrig varit meningen, då preliminäraftalen upprättades.

I den kongl. propositionen föreligger i öfrigt fullständig utredning om hela det kombinerade vattenfallsbyttet mellan staten och kraftbolaget.

Öfvergår jag så till statsutskottets motivering för afslag å Kongl. Maj:ts proposition, så hvilar denna enligt mitt förmenande hufvudsakligen på utskottets farhåga att köpeskillingen för Laholmsfallet skulle vara för låg, men jag ber att till stillande af denna farhåga få återropa innehållet af en utaf professor Richert den 15 april i år afgifven promemoria i ämnet som har följande slutstrof:

»Staten har för Karseforsfallet betalat 1,271,000 kr. eller cirka 50,400 kr. pr meter fallhöjd. Säljes Laholmsfallet för 250,000, erhålles, med väg- och vattenbyggnadstyrelsens beräkning af fallhöjden, 46,000 kr. pr meter. Det förra är ett högt fall, billigt att bebygga och möjligt att reglera, det senare ett lågt fall, dyrt att bebygga och svårt att reglera. Under sådana förhållanden anser jag mig böra uttala såsom min bestämda öfvertygelse, att 46,000 kr. pr meter fallhöjd vid Laholm är *ett mycket högt pris* i jämförelse med 50,400 kr. pr m. fallhöjd vid Karsefors.»

Nu säger utskottet, att det ej vore tillrådligt att afhända staten ett så betydande och välbeläget vattenfall som det i Lagan invid Laholm, men jag anser, att jag med fullt fog kan invända, att det hvarken är välbeläget för södra stambanans drift med elektrisk kraft eller i militäriskt hänseende. Återstår för industriella ändamål, och dessa kunna Sydsvenska kraftaktiebolaget tillgodose likaväl som staten.

Statsutskottets motivering börjar och slutar på ett sätt, som man vid första påseende skulle kunna tro komma att leda till en jämförelsevis lycklig lösning af frågan. Utskottet säger nämligen:

»Den åsikt, att staten icke bör afhända sig äganderätten till sina mera betydande vattenfall utan i stället antingen utarrendera dem eller ock själf utnyttja dem för eget eller landets industris behof, har allt mer och mer gjort sig gällande.»

och utskottet fortsätter:

»Då utskottet sålunda funnit, att å ena sidan Laholmsfallet fortfarande bör bibehållas i statens ägo och å andra sidan Flobodafallet icke bör från Sydsvenska kraftaktiebolaget med nu uppställda villkor inköpas, har utskottet velat frambålla, att, om staten blir ägare till hela Hjulsnäsfallet, torde de fördelar, som skulle vinnas genom reglering af Lagans vattenområde samt Floboda- och Hjulsnäsfallets sanmanbyggande, kunna ernås genom öfverenskomelse emellan staten och Sydsvenska kraftaktiebolaget, utan att staten må behöfva afstå från äganderätten till Laholmsfallet.»

Detta låter mycket enkelt och förståndigt men jag får påpeka,

att vi hafva 5 särskilda städers intressen att jämväl taga hänsyn till, och då jag tänker på hvilka svårigheter vi haft att få statsfullmäktige i dessa städer ense om ett i hufvudsak lika lydande kontrakt om kraftleverans, befarar jag, att, om statens intressen också skola inflätas i detta kombinerade maskineri och ett kontrakt mellan Sydsvenska kraftaktiebolaget och staten om arrenderande af Laholmsfallet uppgöres, den af staten tilltänkta *Ang. förväljning af ett vattenfall i Lagan.* *Samverkan* i stället resulterar i misstro och slitningar, som blifva till skada mera än till gagn för båda kontrahenterna; och hvem tro herrarna får vid bestämmandet af alla villkoren i arrendekontraktet draga det kortaste sträet? Ja, icke blir det staten, så mycket är säkert.

Antager Riksdagen i stället Kungl. Maj:ts förslag, är det klart, att inga konflikter mellan staten och städerna kunna förekomma, enär hvar och en då, fri och oberoende af den andra, går sin väg för bevakande af det allmännas intresse.

Jag vet mer än väl, huru svårt det är att vinna gehör gentemot ett nästan enhälligt statsutskott, men huru skall en öfverenskommelse emellan staten och Sydsvenska kraftaktiebolaget i dessa frågor kunna komma till stånd, när icke den öfverenskommelse, som här blifvit ifrågasatt och af Kungl. Maj:t förordad, vunnit statsutskottets beaktande och förtroende?

Vill Riksdagen säkerställa såväl statens som de fem städernas intressen i denna fråga, är Kungl. Maj:ts proposition ovedersägligen den bästa utvägen; och jag vågar därför, med sammanfattande af de viktigaste skäl jag har för denna åsikt, hemställa, att

då sydvestra Sverige haft och har berättigad förhoppning, att staten ej skall försvåra utvecklingen af ett allmännyttigt företag, hvars tillkomst kräft så mycken tid och arbete;

då en samverkan mellan staten och Sydsvenska kraftaktiebolaget skulle komma att medföra synnerligen stora svårigheter just till följd däraf, att 5 städers särskilda intressen samtidigt måste hållas vid lif;

då Sydsvenska kraftaktiebolaget ej lagt hinder i vägen för staten att köpa Skeensfallet i öfvertygelse att det preliminärt träffade bytesaftalet om Laholms och Flobodafallen skulle komma till stånd;

då och staten får full valuta för Laholmsfallet genom erhållande af Flobodafallet och kraftbolagets andel i Karseforsfallet vid Kasteberg,

kammaren måtte med afslag å statsutskottets hemställda godkända Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Nylander: Herr talman! För min del vågar jag hålla före, att det icke är tillrädligt att staten nu afhänder sig äganderätten till det ifrågavarande vattenfallet, det s. k. Laholmsfallet. Beläget, som det är, i en tätt bebyggd ort vid Laholms stad och alldeles invid statens järnvägar, den s. k. västkustbanan, har detta fall otvifvelaktigt för staten ett synnerligen stort värde, och det

*Ang. försäl-
ning af ett
vattenfall i
Lagan.* kan blifva af en oersättlig betydelse, då, såsom ju är att hoppas, elektrisk järnvägsdrift inom en ej så långt aflägsen framtid kommer till utförande.

(Forts.)

De undersökningar, som staten hittills verkställt rörande elektrisk järnvägsdrift å statsbanorna, ha ju också resulterat däri, att, såsom byrådirektör Dahlander, hvilken ledt ifrågavarande undersökningar, framhållit, problemet nu synes vara tekniskt löst, och intet skäl synes nu mera föreligga, hvarför man skulle uppskjuta införandet af elektrisk drift å statsbanorna. Ett för dylikt ändamål mera välbeläget fall än Laholmsfallet torde sväriligen vara till finnandes.

Det var något oväntadt att af herr statsrådet och chefen för civildepartementet få höra, att han hade den uppfattningen, att detta fall icke vore lämpligt för elektrisk järnvägsdrift. Den stora vattenfallskommittén, som hade till uppgift att åvägabringa närmare utredning rörande våra vattenfall, förklarade emellertid i sitt betänkande den 6 juli 1901, att Laholmsfallet hade sådant läge och sådant energiförråd, att det lämpligen kunde användas för elektrisk drift vid någon del af statens västkustbana. Det är därför gifvet, yttrar herr statsrådet själf i denna proposition, att man måste ställa sig i någon mån tveksam, huruvida en försäljning af detta fall öfver hufvud bör ifrågakomma; jag tror, att man måste tillmäta kommitténs yttrande i denna fråga en viss afgörande betydelse.

Härtill kommer vidare den omständigheten, att staten förra året för en summa af 1,285,200 kronor inköpt det strax ofvanför belägna, 25 meter höga, vattenfallet vid Karseforsen, och gifvet är, att, om dessa båda fall, det vid Laholm och det vid Karseforsen, äro i samma myndighets, i statens, ägo, de skola vid energiens tillgodogörande genom elektrisk hopkoppling kunna komplettera hvarandra. Men i motsatt fall, om staten endast äger det ena, har staten ju icke fria händer att efter godtfinnande reglera vattnet vid Karseforsen och efter behof tillgodogöra sig vattenkraften därstädes. Att dessa båda fall kunna komma i konflikt med hvarandra, framgår tydligt däraf, att i det förslag till kontrakt, som är uppgjort mellan staten och det elektriska kraftaktiebolaget, särskild bestämmelse är intagen för att reglera förhållandena, därest vid Laholmsfallet dämdes upp för högt, så att utnyttjandet af fallet vid Karseforsen skulle lida intrång. Jag tror icke det är tillrådligt att anordna så, att möjlighet finnes för konflikter mellan staten och ett enskildt bolag, allra helst som detta nu kan förekommas och det för öfrigt icke är nödvändigt att staten nu afhänder sig det ifrågavarande fallet.

Att erbjuda priset för Laholmsfallet icke är så synnerligen högt, tror jag, att man kan finna, om man närmare studerar detta betänkande, och utskottet har äfven framhållit detsamma. I köpet ingår nämligen icke allenast vattenfallet som sådant utan också ett afsevärdt jordområde af icke mindre än 175,640 kvadratmeter, för hvilka staten för närvarande har något öfver 5,000 kronor i arrende.

Herr statsrådet nämnde, att, om staten nu icke kommer i be-
sittning af fallet vid Floboda, Hjulsnäsfallet, som ligger strax ofvan-
för, icke skulle hafva något värde i statens ägo. Men järnvägssty-
relsen har å sin sida framhållit, att i kombination med blifvande
kraftstationer vid Karseforsen och Skeen Hjulsnäsfallet torde, äfven
oberoende af de närmast nedanför liggande fallen, kunna med för-
del användas för elektrisk drift vid statens järnvägar. Häraf fram-
går således uppenbart, att Hjulsnäsfallet kan användas oberoende
af om staten äger fallet vid Floboda eller icke.

Ang. försälj-
ning af ett
vattenfall i
Lagan.
(Forts.)

Staten synes sålunda, enligt min uppfattning, icke böra af-
hända sig äganderätten till Laholmsfallet, detta äfven af det skäl,
att i södra delarne af vårt land icke finnas så synnerligen många
fall, som lämpa sig för elektrisk järnvägsdrift, och då vore det väl
icke välbetänkt att staten afhänder sig ett vattenfall, som den nu
äger i denna ort.

Angeläget är det emellertid, enligt min mening, att staten oför-
dröjligen inköper de öfriga vattenfallen i Lagan, som staten nu har
på hand, nämligen vattenfallen vid Toftult och Traheryd samt
återstående delar af fallet vid Hjulsnäs, hvilka kunna förvärfvas
utan försäljning af Laholmsfallet. Skyndsamhet är dock af nöden,
ty köpekontrakten lära icke vara för säljarne bindande längre än
till och med den 1 instundande juni.

På grund af hvad jag nu anfört, herr talman, skall be att få
yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herrar *Wiklund, Odqvist, Anderson*
i Hasselbol, *Hultkrantz, Lundgren, Svensson* i Olseröd och *Ham-*
marström.

Herr Asker: Herr talman! Den föregående ärade talaren näm-
de, att vattenfallet vid Laholm skulle vara erforderligt för järnvägs-
driften på västkustbanan. Jag vill då nämna, att fallet vid Karse-
forsen inköptes just för att från statens sida kunna ombesörja väst-
kustbanans drift med elektrisk kraft. Karseforsen innehåller icke
mindre än 10,000 hästkrafter. Skulle nu staten få inköpa Floboda-
fallet, så kunna Flobodafallet och Hjulsnäsfallet sammanbyggas som
reservstation för Karseforsen. Fallen vid Floboda, Skeen och
Hjulsnäs hafva, såvidt jag förstår, aldrig varit afsedda för annat
än elektrisk drift på södra stambanan, men väl kunna de användas
såsom reserv för västkustbanan, innan man fått driftfrågan klar,
hvad södra stambanan beträffar.

Vidare nämnde talaren, att priset på Laholmsfallet vore lågt,
särskildt med hänsyn till det stora område som vore betingadt af
Sydsvenska kraftaktiebolaget, och hvilket område gaf en inkomst af
5,000 kronor i arrende. Därmed förhåller sig så, att, när staten
och järnvägsstyrelsen ville köpa Skeepfallet, betingade staten sig
där så stort område, att Sydsvenska kraftaktiebolaget ansåg sig böra

Ang. försäljning af ett vattenfall i Lagan.
(Forts.)

begära samma jordareal vid Laholmsfallet för att kunna ha sina utvecklingsmöjligheter klara, och begärde detta på samma grund som staten gjorde det, när den underhandlade om Skeenfallet.

Slutligen sade den föregående talaren, att Hjulsnäsfallet kan bebyggas, oberoende om staten äger fallet vid Floboda. Ja, det är sant, men det blir dubbelt så dyrt, ty det går icke att bebygga Floboda utan att samtidigt bebygga Hjulsnäs, och detta vållar naturligtvis ökningen i kostnaden. Det finnes en utredning härom tillgänglig, fastän jag nu icke har den till hands. De ligga nämligen bredvid hvarandra och böra sammanbyggas, för så vidt man vill erhålla ett gynnsamt ekonomiskt resultat. Jag kan således icke finna, att den siste talaren i någon särskild punkt kunnat bemöta de skäl jag anfört.

Här har talats om att Laholmsfallet ligger så väl till, därför att det ligger invid staden Laholm och invid järnvägen. Ja det står till och med i utskottets betänkande invid »hamnen» i Laholm, men där finnes faktiskt ingen hamn, och det kan icke finnas någon sådan där, emedan Lagan har sitt utlopp en half timmes väg nedanför staden, och där möter öppna hafvet.

Jag skall be, herr talman, att fortfarande få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Chefen för kungl. civildepartementet, herr statsrådet greve Hamilton: Ehuru jag förstår, att det icke kan förefinnas stora möjligheter för att här få sin vilja fram, skulle jag ändå vilja ytterligare litet understryka hvad den siste talaren anförde mot min ärade vän herr Nylander.

Herr Nylander åberopade, såsom vi hörde, en auktoritet, hvilken han syntes anse nära nog oemotsäglich, nämligen vattenfallskommittén. Men det förefaller mig då egendomligt, att han icke ville tänka på och icke ville fästa afseende vid den utveckling studiet rörande vattenfallens betydelse för den elektriska driften tagit, sedan vattenfallskommittén avslutat sitt arbete, och att han icke ville fästa något afseende vid hvad den siste talaren berörde, nämligen att, när vattenfallskommittén framhöll, att Laholmsfallet skulle kunna spela en roll för den elektriska driften på statsbanorna, hade staten icke köpt Karseforsen. Jag vill dessutom fästa uppmärksamheten på att, när Karseforsen köptes, framhöll chefen för generalstaben, att man icke finge grunda järnvägsdriften bara på Karseforsens och Laholmsfallets stationer, ty då blottställde man dessa stationer, utan Karseforsen kunde bebyggas endast under förutsättning att man kompletterade den med ett fall inne i landet.

Därjämte är det alldeles tydligt att det finnes en motsägelse, enligt mitt förmenande, både i utskottets resonemang och herr Nylanders framställning. De fastslå, att Laholmsfallet ovillkorligen skall bibehållas, därför att det är af alldeles oersättligt värde för statens elektriska järnvägsdrift. Men i samma ögonblick, man sagt

detta, är utskottet gärna med om att arrangera förhållandet mellan staten och Sydsvenska kraftaktiebolaget så, att detta skulle få disponera Laholmsfallet för industriella ändamål. Just motsatsen alltså till det som nyss förut har sagts. För järnvägsdriften skola alltså de öfre fallen användas, men Laholmsfallet skall få utarrenderas för industriella behof. Det hänger icke riktigt ihop, ty om Laholmsfallet är oersättligt för järnvägarnas elektriska drift, skulle naturligtvis icke Sydsvenska kraftaktiebolaget medgifvas någon dispositionsrätt öfver detsamma. Men nu är det icke alls oersättligt för den elektriska driften. Jag tror man i det fallet får tillmäta järnvägsstyrelsens elektriska afdelning lika stor, för att icke säga större, auktoritet än vattenfallskommittén.

Ang. försäljning af ett vattenfall i Lagan.
(Forts.)

Herr Sjö: Inom utskottet har jag varit af den meningen, att Riksdagen icke borde afhända sig detta vattenfall, och jag har därvid stödt mig på de skäl, som i vattenfallskommitténs utlåtande ha åberopats — herr civilministern har också i sin motivering till förslaget om försäljning af ifrågavarande vattenfall anfört hvad kommittén yttrat i detta afseende. Det heter där: »Uti underdånigt betänkande den 6 juli 1901 uttalade vattenfallskommittén, att detta fall hade sådant läge och energiförråd, att det lämpligen kunde användas för elektrisk drift af någon del af statens västkustbana.» — Och så fortsätter herr statsrådet: »Det är därför gifvet, att man ställer sig i någon mån tveksam, huruvida en försäljning af fallet öfver hufvud bör ifrågakomma. Emellertid gäller det härvidlag att väga fördelar och nackdelar mot hvarandra.»

Här är nu fråga om att icke allenast sälja Laholmsfallet utan äfven köpa ett annat i stället. Men då staten ju redan har köpt ofantligt många vattenfall och själf förut äger en mängd sådana, och då herr statsrådet, efter hvad jag tyckte mig finna, fortfarande var tveksam om, hvilketdera vore det rätta, att sälja eller icke, har jag efter de uttalanden, som här gjorts, icke kunnat annat än ställa mig på deras ståndpunkt, som icke velat vara med om att sälja fallet.

Herr talman, det är därför jag också ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Öfverläggningen var härmed slutad. I öfverensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena gaf herr talmannen proposition först på bifall till utskottets hemställan och vidare på afslag därå och bifall i stället till Kungl. Maj:ts framställning i ämnet; och förklarade herr talmannen sig anse den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Herr Asker begärde emellertid votering; och blef i följd häraf nu uppsatt, justerad och anslagen denna voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande n:o 168,

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets berörda hemställan bifallit Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Omröstningen utföll med 136 ja mot 60 nej; och hade alltså kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 6.

*Ang. för-
värfvande
af vissa vat-
tenfall i
Göta älf
m. m.*

Å föredragningslistan fanns härefter uppfördt statsutskottets utlåtande n:o 169, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående förvärfvande för Kungl. Maj:ts och kronans räkning af vissa vattenfall i Göta älf m. m.

I en den 9 nästlidne april till Riksdagen aflätn proposition hade Kungl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver civilärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen att

dels godkänna och antaga tre särskilda, vid statsrådsprotokollet fogade köpeaftal, undertecknade ett af Vargöns aktiebolag den 8 januari, ett af Inlands pappfabriksaktiebolag den 24 februari och ett af Lilla Edets pappersbruksaktiebolag den 29 februari 1908, angående försäljning till Kungl. Maj:t och kronan af viss nämnda bolag tillhörig egendom, jämte de statsrådsprotokollet jämväl bilagda tillägg till de af Inlands pappfabriksaktiebolag och Lilla Edets pappersbruksaktiebolag undertecknade köpeaftalen;

dels medgifva, att Kungl. Maj:t ägde i aftalen vidtaga de formella ändringar, som kunde finnas påkallade;

dels bemyndiga riksgäldskontoret att, på rekvisition, i mån af behof tillhandahålla Kungl. Maj:t de medel, som erfordrades för fullgörande af likviderna enligt omförmälda köpeaftal;

dels ock medgifva, att den egendom, som genom antagande af ifrågavarande aftal skulle af Kungl. Maj:t och kronan förvärfvas, ställdes under förvaltning af styrelsen för Trollhätte kanal- och vattenverk.

Utskottet hemställde, att Riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition, måtte

a) godkänna och antaga tre särskilda, vid statsrådsprotokollet öfver civilärenden den 9 april 1908 fogade köpeaftal, undertecknade ett af Vargöns aktiebolag den 8 januari, ett af Inlands pappfabriksaktiebolag den 24 februari och ett af Lilla Edets pappersbruksaktiebolag den 29 februari 1908, angående försäljning till Kungl.

Maj:t och kronan af viss nämnda bolag tillhörig egendom, jämte de statsrådsprotokollet jämväl bilagda tillägg till de af Inlands pappfabriksaktiebolag och Lilla Edets pappersbruksaktiebolag undertecknade köpeaftalen;

Ang. för-
värfvande
af vissa vat-
tenfall i
Göta älf
m. m.
(Forts.)

b) medgifva, att Kungl. Maj:t ägde i aftalen vidtaga de formella ändringar, som kunde finnas påkallade;

c) bemyndiga riksgäldskontoret att, på rekvisition, i mån af behof tillhandahålla Kungl. Maj:t de medel, som erfordrades för fullgörande af likviderna enligt omförmälda köpeaftal; och

d) medgifva, att den egendom, som genom antagande af ifrågavarande aftal skulle af Kungl. Maj:t och kronan förvärfvas, ställdes under förvaltning af styrelsen för Trollhätte kanal- och vattenverk.

Vid utlåtandet hade mellertid fogats reservation af herrar vice talmannen *Pehrson*, *Persson* i Stallerhult, *Sjö*, *Andersson* i Västra Nöbbelöf och *Wiklund*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte

a) med afslag å Kungl. Maj:ts förevarande framställning i hvad afsåge godkännande af framlagdt köpeaftal med Lilla Edets pappersbruksaktiebolag, godkänna och antaga två särskilda vid statsrådsprotokollet öfver civilärenden den 9 april 1908 fogade köpeaftal, undertecknade det ena af Vargöns aktiebolag den 8 januari och det andra af Inlands pappfabriksaktiebolag den 24 februari 1908, angående försäljning till Kungl. Maj:t och kronan af viss nämnda bolag tillhörig egendom, jämte det statsrådsprotokollet jämväl bilagda tillägget till det af Inlands pappfabriksaktiebolag undertecknade köpeaftalet;

b) medgifva, att Kungl. Maj:t ägde i sistnämnda två aftal vidtaga de formella ändringar, som kunde finnas påkallade;

c) bemyndiga riksgäldskontoret att, på rekvisition, i mån af behof tillhandahålla Kungl. Maj:t de medel, som erfordrades för fullgörande af likviderna enligt omförmälda köpeaftal med Vargöns aktiebolag och med Inlands pappfabriksaktiebolag; och

d) medgifva, att den egendom, som genom antagande af sistnämnda två aftal skulle af Kungl. Maj:t och kronan förvärfvas, ställdes under förvaltning af styrelsen för Trollhätte kanal- och vattenverk.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter

Herr vice talmannen anförde: Som kammaren finner, har Kungl. Maj:ts förslaget Riksdagen att inköpa vissa fastigheter med tillhörande vattenrätt i Göta älf, nämligen dels ett vattenfall, tillhörigt Vargöns aktiebolag, dels vattenrätt och åbyggnader vid Inlands och Lilla Edets fabriker för en köpesumma tillsammans af 10,640,000 kronor. Vid granskning af detta förslag å den afdelning af statsutskottet, som därstädes har haft den förberedande behandlingen af ärendet, har det syntts mig liksom en annan af afdelningens le-

Ang. för-
värsvande
af vissa vat-
tenfall i
Göta älf
m. m.
(Forts.)

damöter vara ett alldeles för högt pris ifrågasatt beträffande vattenkraften vid Lilla Edet. Denna min medreservant på afdelningen, herr Sjö, och jag ha nämligen ansett, att vi icke skäligen kunde tillstyrka utskottet att förorda Kungl. Maj:ts förslag i dess helhet. Vår uppfattning har vid behandlingen af frågan i utskottets plenum delats af herrar Carl Persson i Stallerhult, Hans Andersson i Nöbelöf och A. Wiklund. Våra skäl för vår uppfattning kan jag nu framlägga tämligen kort, och jag gör det så mycket hellre, som tiden ju är knappt tillmätt.

Reservanterna ha icke förnekat det fördelaktiga däri, att staten ägde hela vattenkraften i Göta älf mellan Vänern och älfvens utlopp i hafvet. Tvärtom inse vi till fullo fördelarna däraf, när staten går att göra de anordningar, som anses vara nödvändiga och tidsenliga icke allenast för utnyttjande på det mest ekonomiska sätt af vattenkraften, utan äfven med afseende å ordnandet af farleden i Göta älf. Ur sådan synpunkt hade äfven reservanterna helst velat vara med om att tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag i dess helhet. Men det har synts oss vara för mycket att gå med på inköpet af Lilla Edets vattenkraft med full vetskap om, att här föreligger en orimligt stor öfverbetalning.

För närvarande finnas vid Lilla Edet 5,400 turbinhästkrafter. Efter den reglering och ombyggnad samt nybyggnader som äro beräknade att utföras i älfven skulle ensamt vid Lilla Edets vattenfall kraften ökas med 6,300 hästkrafter eller till 11,700 turbinhästkrafter. Huru mycket kunna dessa 11,700 turbinhästkrafter anses vara värda? Efter den beräkning, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen gör, är värdet 200 kronor pr hästkraft, och skulle således sammanlagda vattenkraften vid Lilla Edet anses blifva värd 2,340,000 kronor. Efter den beräkning af värdet å vattenkraften, som Trollhättestyrelsen gör, skulle dessa 11,700 turbinhästkrafter vara värda omkring 3 miljoner kronor. Men i Kungl. Maj:ts proposition utsäges det tydligen, att det är meningen att köpeskillingen för Lilla Edet skulle utgöra 5 miljoner kronor. Alltså i ena fallet en öfverbetalning af 2 miljoner kronor, i andra nära 3 miljoner kronor, skillnaden beroende på från hvilken beräkningsgrund man utgår.

Det talas om att staten vid inköpet af vattenkraften vid Lilla Edet äfven skulle erhålla där befintliga husbyggnader. De kunna ju ha ett rätt stort värde för den nuvarande ägaren på det sätt, han använder dem. Men när de komma i statens ägo, torde de få ringa värde.

Det nu anförda är icke ensamt hvad som gör, att reservanterna våga framhålla sin särskilda mening. Här är en annan sida af saken att nogsam beakta, den nämligen, att därigenom att staten blir ägare till hela vattenkraften äfven i de nedersta fallen i Göta älf fråga uppstår om sådana anordningar, med hvilka man kan tillgodogöra sig kraften från dessa fall på ett enda ställe.

Enligt sakkunniga personers uttalanden, hvilka uttalanden gjorts afven å statsutskottets riksgäldsafdelning, är det meningen, att, om staten blir ensam ägare af vattenkraften i fråga, nere vid det s. k. Röda Berget skall anläggas ett damfäste och där uppföras kraftuttagningsanläggningar. Genom en sådan anordning uppdämms vattnet i älven under en mycket lång sträckning så högt, att det nuvarande fallet vid Lilla Edet och Inlands fabrik skulle gå bort. Så mycket mera är detta visst, som straxt ofvanför Lilla Edet ligger det s. k. Åkerströmsfallet, utgörande omkring en meter i höjd. Det är meningen, att man skulle tillgodogöra sig afven den meterhöjden genom anordningen vid Röda Berget.

*Ang. för-
värfvande
af vissa vat-
tenfall i
Göta älf
m. m.
(Forts.)*

Härigenom kommer ett stort område af mark att dels helt sänkas af vatten, dels göras vattensjukt. Sådana jordområden, som numera användas som åker och äng, komma således antingen att helt och hållet stå under vatten eller blifva så pass vattensjuka, att de ej längre kunna tjäna som ängslätter eller till bete.

Men det inskränker sig ej till ersättningsskyldighet blott och bart i detta afseende, utan ersättningsskyldigheten torde komma att sträcka sig vida därutöfver. Så t. ex. är det stora industrianläggningar på båda sidor om älven, som komma att mer eller mindre lida af denna vattenuppdämning, och vissa af dem så pass mycket, att de bli värdelösa, för att nu ej tala om andra lägenheter, såsom villabyggnader och andra bostadslägenheter, med hvilka det förhåller sig på samma sätt. De blifva vattendränkta och det är naturligtvis ej möjligt att undgå, att staten måste här ersätta så väl i det ena fallet som i det andra. Huru stor denna ersättningsskyldighet för staten slutligen kan komma att bli, det vet man ej nu på förhand, men det vet man, att densamma kommer att bli *mycket* stor. Om denna ersättningsskyldighet lägges till den öfverbetalning, som nu ingen kan förneka föreligger beträffande köpet af Lilla Edet, så synes detta mig icke vara en sådan hushållning med statens medel, som är att tillråda. Jag vill icke förneka fördelen för staten att vara ensam ägare af vattenkraften i Göta älf, men jag vågar göra det påståendet, att det för staten ej är så alldeles nödvändigt att äga Lilla Edets vattenkraft. Ty vid inköp af Inlands fabrik och dess vattenfall följer därmed också ett långt område utefter älven, som medger för staten att beträffande ordnandet af farleden få tidsenliga anordningar utförda.

Men med afseende på att staten här har tvänne intressen att tillgodose, nämligen ej endast att på det mest fördelaktiga sätt kunna begagna sig af vattenkraften utan afven att på tidsenligt och förståndigt sätt kunna ordna farleden, så är det ej annat att göra för dem, som här vilja se till hvad som skäligen kan och bör göras, än att vara med om inköpet af afven Inlandsfabriken. Då staten är ägare af Vargöns vattenfall, blir staten ock i tillfälle att på sätt tänkt är ordna den s. k. natt- och dagregleringen af vattnet. Därigenom att staten blir ägare till Inlandsfabriken, får

Ang. för-
värfvande
af vissa vat-
tenfall i
Göta älf
m. m.
(Forts.)

staten bra nära all vattenkraft och vattenrätt i Göta älf och kan därefter på ett tidsenligt och praktiskt sätt ordna förhållandena äfven beträffande farleden i älfven. När således båda dessa intressen kunna tillgodoses genom hvad som föreligger här i reservationen, och man genom ett bifall till densamma i stället för helt bifall till Kungl. Maj:ts förslag sparar sig obehaget och skadan, som uppstår af en orimlig öfverbetalning och kanske en på millioner kronor gående ersättningsskyldighet, som mycket väl kan undvikas, så kan jag icke förstå, hvarför man icke skulle göra det och, jag ber därför att få göra det yrkande, att kammaren, med afslag å utskottets tillstyrkande hemställan, ville bifalla den af mig och medreservanter vid utskottets utlåtande afgifna reservationen.

Vidare yttrade:

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet grefve Hamilton: Herr talman, mina herrar! Ja, när jag ser de namn, som äro tecknade under denna reservation, förstår jag väl, att äfven i denna fråga mina utsikter ej äro så synnerligen stora, men jag måste ändå äfven här söka redogöra för de synpunkter, som förelegat för mig, då jag förordat framläggandet af detta förslag. Jag har, det erkänner jag, varit i viss mån tveksam, om Kungl. Maj:t borde redan denna riksdag föreslå kamrarna att inköpa äfven Haegerska verken vid Lilla Edet, därför att det ej kan bestridas, att man äfven med de andra inköpen kommit ganska långt, och att de Haegerska verken äro ganska dyra. Vid närmare undersökning af förhållandena har jag emellertid kommit därhän, att om man verkligen vill vara framsynt, skall man köpa äfven de Haegerska verken. Det egendomliga med denna reservation och med det anförande, som kammarens ärade vice talman höll, är det, att jag skulle kunna skriva under nästan hvart enda ord, som herr Pehrson i Törneryd sade, och hvart enda ord, reservanterna sagt bara jag får göra en liten omflyttning. Reservanterna säga, att de ej kunna förneka, och det underströks af herr Pehr Pehrson, att staten skulle ha fördel af att komma i besittning af de Haegerska verken, och de kunna ej förneka, att, genom ökning af de öfriga föreslagna köpen med detta, skulle staten, praktiskt taget, bli herre öfver all vattenkraft i Göta älf och sålunda kunna skörda hela vinsten af den ökning i vattenkraft, som åstadkommes genom den planlagda vattenregleringen. Härtill måste de framhålla, hurusom staten genom ifrågavarande köp får fria händer beträffande farledens ordnande. Alla dessa fördelar framhålla reservanterna med stor styrka och herr Pehr Pehrson har ytterligare understrukt dem. »Men», säga reservanterna, »det är motbudande att göra en öfverbetalning, i synnerhet då härtill kan komma en ersättningsskyldighet, som man icke vet hvad den kan gå till.» Jag instämmer, bara jag får vända om det och säga: »här är fråga om öfverbetalning och i viss mån om

ersättningskyldighet, som man ej vet hvad den går till, men det kan å andra sidan ej bestridas, att staten skall ha väsentlig fördel och så fortsätter jag. Så äro vi alldeles ense. Man bör blott våga fördelar och nackdelar mot hvarandra. Jag undrar, om jag skulle våga hemställa till kammaren och till min ärade vän, herr vice talmannen, om jag ej utan att vara ohöflig skulle våga säga: »Här är för visso ett af de fall, då visheten låter bedraga sig af en annan stormakt». Nu har herr vice talmannen framhållit och reservanterna ha betonat det, att man ej behöfver ur farledssynpunkt köpa de Haegerska verken, ty det är utredt af Trollhättestyrelsen, att farleden kan ordnas på det viset, att slussarna läggas uppe vid Inland. Ja, jag undrar, hur det är med det förhållandet. Det är ju så, som herrarna veta, att ordnandet af farleden i Göta älf kan naturligtvis ej så synnerligen länge undanskjutas. Den frågan tränger sig ovillkorligen fram. För densammans lösning föreligger för närvarande ett förslag uppgjort af öfverstelöjtnant Laurell, hvilket förutsätter, som herr Pehrson också yttrade, att man skulle förflytta fallen vid Lilla Edet till Röda berget 4,7 km. längre ned vid älfven. Men då måste vattenytan mellan Lilla Edet och Röda Berget höjas, och då skulle de verk, som finnas vid Lilla Edet och anläggningarne därstädes komma att bli vattendränkta. Trollhättestyrelsen är emellertid sysselsatt med en annan plan, enligt hvilken farleden med slussar kan framdragas på västra stranden å den mark, som nu tillhör Inlandsverken. Reservanterna framhålla att man kan göra detta och att man då skulle slippa denna ersättning för vattendränknings. Jag ber då att få bemärka följande. Till en början är frågan om farledens framdragande vid Inland ännu ej klar; den befinner sig endast under utredning. Om det skulle visa sig, att denna plan ej kan genomföras och att dammen måste flyttas till Röda Berget, kommer man gifvet att ångra sig, att man ej förvärfvat de Haegerska fallen, hvilkas besittande är en oundgänglig förutsättning för ordnande af sluss- och hålldammar vid Röda Berget. Sakkunniga ha för öfrigt meddelat mig, att på grund af sprängningsförhållanden m. m. kommer slussanordnandet vid Inland att ställa sig betydligt dyrare än en förläggning vid Röda Berget. Här kommer nu således att göras en inbesparing på den ersättningskyldighet, som talats om. Men äfven om vid farledens ordnande man bibehåller fallet vid Lilla Edet, måste det vara en stor fördel ur andra synpunkter att kunna disponera de Haegerska verken. Man skall komma ihåg, att här är två frågor att taga i betraktande, ordnandet af farleden och, som mycket riktigt anmärkts, ordnandet af den dag- och nattreglering, som uppkommer genom dammen uppe vid Vänern. Om staten finge dispositionsrätt till de Haegerska verken, så kunde man bygga dammen i det grunda vattnet vid Lilla Edet på fast berggrund. Farleden kunde då anordnas på ena sidan af älfven, kraftstationen på den andra, i stället för att, om man blott disponerar Inlandssidan, man skulle blifva nödsakad

Ang. för-
värfvande
af vissa vat-
tenfall i
Göta älf
m. m.
(Forts.)

Ang. för-
värfvande
af vissa val-
tenfall i
Göta älf
m. m.
(Forts.)

till att lägga både kraftstationen och statens kanalled hopträngda på samma sida och så hafva breddvid sig på andra sidan, en enskild kraftstation. Äger man däremot *icke* de Haegerska verken så måste dammen byggas högre upp i älften, på djupare vatten, hvilket naturligtvis blir betydligt dyrare. Härtill kommer också i detta fall, att Haeger, som ju drifver sina verk dygnet om, måste för dem fordra konstant vattentillflöde och icke skulle kunna finna sig i det genom Vänerns reglering uppkomna, för dag och för natt olika tilloppet. Man skulle i så fall nödgas anordna dammen så, att det vore vid Inlandsstranden, som variationen i vattenståndet eger rum, under det åter tillflödet på den Haegerska sidan blefve konstant. Härigenom blifva förhållandena beträffande denna damms anläggning ytterligare komplicerade och dammen blir betydligt dyrare. Äfven beträffande denna punkt har jag vänt mig till sakkunnige och frågat dem, huru mycket, enligt deras åsikt, kostnaderna för dammen skulle fördyras genom de speciella anordningar, som erfordrades för att vid ena sidan af älften hafva konstant vattentillflöde och på den andra sidan ett variabelt vattenstånd, och dessa sakkunnige hafva då uppgifvit sig anse, att den ökade kostnaden för en dylik reglering skulle uppgå till inemot en miljon kronor. Detta är ytterligare en sida af saken, som är värd att tagas i betraktande. Och det kan väl icke bestridas, att förr eller senare skall staten icke kunna finna sig i att icke vara ägare af ett så betydande vattenfall, som detta vid Lilla Edet är, och af så betydelsfulla delar utaf Göta älfstrand.

Då kan man ju, såsom också herr Pehr Perhson gjorde i slutet af sitt anförande, säga, att ett inköp häraf i stället kan ske framdeles; försiktigheten, sade han bjuder, att man icke för närvarande går med på detta inköpsförslag, vi kunna ju tillsvidare låta det bero vid de andra förslagen om inköp. Ja, jag erkänner, att man ju kan låta bero därvid; men huruvida det är försiktigheten, som bjuder detta, därpå tviflar jag. Tvärtom är jag för min del lifligt öfvertygad därom att, om man icke nu köper detta Haegerska fall, man förr eller senare skall blifva tvungen att ånyo söka förvärfva sig detsamma, ty man skall nog icke så länge kunna finna sig uti att invid en allmän farled — där staten för öfrigt har fria händer — skall ligga ett stort, enskild person tillhörigt verk, som kan vara i vägen för alla statens planer. Detta är något som hvem som helst kan inse, i synnerhet om han känner till de Haegerska verken och deras utvecklingsmöjligheter. Dessa fabriker äro nämligen stadda i en ständig utveckling och komma att allt mer och mer taga vattenkraften i anspråk. För hvart enda år som går kommer därför denna öferbetalning, som man nu är så rädd för, att blifva allt större och större. Ifall kammaren nu skulle afslå inköpet af de Haegerska verken, så skulle jag vilja, att man lade på minnet, att jag nu spått den stund skola komma, då staten icke *kan* undgå att köpa dessa verk och att priset för dem då ofelbart skall blifva mycket, mycket dyrare.

Herr Larsson i Lund: Herr talman! Jag kan icke neka till att jag kände mig något nedstämd, då herr statsrådet och chefen för civildepartementet började sitt anförande med ett uttryckande af en viss misströstan om att denna kammare skulle komma att, hvad äfven beträffar de Haegerska verken, bifalla Kungl. Maj:ts proposition, detta på grund af de mycket betydande namn, som stå antecknade öfver reservationen. Men fortsättningen af herr statsrådets anförande — och enkanterligen dess slut — vittnade om att herr statsrådet i själfva verket icke misströstad så synnerligen djupt om att äfven denna kammare skulle finna sig böjd för att bifalla icke reservanternas, utan Kungl. Maj:ts förslag. Det är ju alldeles uppenbart att, vid behandlingen af denna kungliga proposition, vi alla inom utskottet skulle känna det i högsta grad motbjudande att med öppna ögon gå in på en öfverbetalning, som kan i det minsta kalkyleras till 2 miljoner kronor, men säkerligen bör uppskattas till vida högre belopp. Men denna öfverbetalning bör man väl i alla fall se afvägd emot de fördelar staten otvifvelaktigt har att vinna, äfven om man på detta sätt med öppna ögon gör en öfverbetalning.

Jag tror för öfrigt, att jag icke tager miste så synnerligen mycket, om jag vågar den förmodan, att det egentligen icke är denna säkra öfverbetalning, som varit för reservanternas det afgörande skälet att ställa sig afvisande mot inköpet af de Haegerska verken, utan att hufvudskälet säkerligen — och det tror jag mig äfven hafva funnit bekräftadt af herr vice talmannens nyss hållna anföranden — varit en farhåga för de stora ersättningsbelopp, som skulle blifva en följd af fallets nedflyttande från Lilla Edet till Röda Berget, för ordnande af den stora farleden i Göta älf. Och det är nog icke utan att denna farhåga skulle hafva kommit att göra sig gällande hos vida flere medlemmar af statsutskottet, än hvad nu blifvit fallet, om den icke blifvit i ganska väsentlig mån häfd genom de upplysningar, som på afdelningen meddelats af Trollhättestyrelsens chef, upplysningar, som gäfvos vid handen, att Trollhättestyrelsen för närvarande hade under utredning ett förslag att ordna farleden i Göta älf så, att sluss och damm bibehölles vid Lilla Edet, i stället för att nedflyttas till Röda Berget. Detta förslag är ju, såsom herr statsrådet antydde, ännu icke färdigt, och man kan således icke för det närvarande bedöma, hvilketdera alternativet — detta, som nu är under utarbetande i Trollhättestyrelsen, eller det Laurellska — kan komma att för staten ställa sig i ekonomiskt afseende fördelaktigast. Men det lider icke något tvifvel om att det förslag, som nu är under utarbetande — om det kommer fram för Riksdagen i sådant skick, att det visar sig kunna såväl i tekniskt afseende motsvara, åtminstone i det närmaste, det Laurellska förslaget, som i ekonomiskt hänseende erbjuder tillräckliga fördelar — skall blifva det förslag, hvarpå farledens ordnande kommer att grundas. Härigenom skulle då undvikas, att fallet behöfde nedflyttas till Röda

Ang. för-
värfrande
af vissa vat-
tenfall i
Göta älf
m. m.
(Forts.)

Ang. för-
värfvande
af vissa vot-
tenfall i
Göta älf
m. m.
(Forts.)

Berget och därmed, såsom det framhållits, förorsaka, att betydande landsträckor komme att öfversvämmas, verken vid Lilla Edet sättas under vatten och åtskilliga andra dyrbara industriella, vid älfven belägna inrättningar nödvändigt behöfva inlösas. Då man nu vet, att uppmärksamheten är fäst på detta och att Trollhättestyrelsen som sagdt är sysselsatt med att uppgöra en plan, hvarigenom alla dessa nyssnämnda olägenheter skulle kunna förebyggas, så menar jag, att man icke skall låta detta Röda Berg stå såsom ett rödt spöke och skrämman en från att gå med på ett fullständigt bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Ty genom ett bifall till detta skulle åt staten förvärfvas dessa oförnekliga och stora fördelar, som ligga i att staten blir ensam ägare till allt vattnet i älfven från Väneren till Kattegatt och kan, utan att behöfva därom åtspörja någon, själf, såsom staten finner för sig förmånligast, ordna både med vattenhushållningen i älfven och med farleden.

Man bör heller icke — såsom emellertid reservanternas gjort — ställa det fordrade priset på de Haegerska verken endast i jämförelse med den vattenkraft, som genom inköpet af dessa verk skulle tillfalla staten. De tre inköp, om hvilka det i den kungl. propositionen är fråga, böra ses i ett sammanhang och om man då väger den sammanlagda utgiften, 10,600,000 kronor, som staten skulle få vidkännas, mot detta, som jag nyss nämnde, eller att staten icke blott får fullkomligt fria händer att så som den önskar ordna med farledsförhållandena, utan äfven att staten ensam kan tillgodogöra sig hela den samlade vattenkraften, hvilket innebär, att staten förvärfvar 105,000 effektiva hästkrafter utöfver hvad staten redan disponerar vid Trollhättan, och hvilka 105,000 effektiva hästkrafter, lågt beräknadt kunna uppskattas till ett kapitalvärde af 26,250,000 kronor — om man mot hvarandra väger dessa förhållanden, hemställer jag, mina herrar, om det verkligen vore skäl att här väja undan för öfverbetalningsfarhågan, ty här föreligger ett det mest stor slagna och för staten förmånliga aftal, som på länge varit densamma erbjudet.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Starbäck*, *Kronlund* och *Bromée* i Billsta.

Herr vice talmannen. Jag skall endast be att få med ett par ord besvara en detalj i det anförande, som nyss hölls af herr civilministern. Han trodde, sade han, att det var en »stormakt», som var på väg att fara af med mig. Hvem denna stormakt kunde vara, det ville han icke säga, men *vishetens* var det åtminstone icke. Jag kan icke fatta herr statsrådets mening mer än på ett sätt, nämligen att herr statsrådet tänkte sig motsatsen till visheten, hvilken ju är dumbeten. Nu kan det ju hända, att herr statsrådet också menade *snålheten*, eller — om man vill använda en mera

förmildrad form — *sparsamheten* och att man kan drifva äfven denna senare för långt. Ja väl, äfven om jag skulle tro att herr statrådet i denna mildare form uppfattat mig, så får jag likväl fasthålla vid att det gifves tillfällen, då man köper för dyrt, då öfverbetalningen är för stor, och jag fruktar, att så blir förhållandet denna gång.

*Ans. för-
värfvande
af vissa vat-
tenfall i
Göta älf
m. m.
(Forts.)*

Med herr vice talmanen förenade sig herrar *Larsson* i Presstorp och *Nilsson* i Kattleberg.

Herr Thorsson. Det är ju ganska naturligt, om man i en affär som den föreliggande är tveksam, då man går att afgifva sin röst. Då denna fråga först var föremål för min ringa uppmärksamhet, får jag säga, att jag var synnerligen betänksam och det framställdes för mig en hel rad af spörsmål, huru man lyckligast skulle kunna lösa frågan. Å ena sidan sökte jag väga de fördelar, som det obetingadt skulle medföra för staten att vara herre öfver ett af vårt lands största och viktigaste vattendrag, att äga och förfoga öfver samtliga vattenfall i detsamma och med största möjliga ekonomiska beräkning kunna utnyttja dessa vattenmassor till statens fördel; å andra sidan hade jag naturligtvis att väga, huru stora ersättningsbelopp staten under vissa gifna omständigheter skulle blifva skyldig att utgifva till enskilda. Därvid får jag säga, att så länge frågan befann sig i det läget, att man under *alla* omständigheter enligt det Laurellska förslaget skulle lägga damfästen nere vid Röda Berget, var jag *absolut motståndare* till att staten skulle avsluta denna affär, då jag icke kunde vinna någon klarhet om, till hvilka belopp de säkerligen högst betydande ersättningsanspråken skulle komma att uppgå. Men då från sakkunnigt håll meddelats, att det mycket väl går för sig att reglera segelleden till Lilla Edet utan att uppdämma vid Röda Berget och att därigenom möjlighet vinnes att med samma effektivitet utnyttja vattenkraften vid Lilla Edet med den senare antydda ordningen, så föllo mina betänkligheter mot ett bifall till det föreliggande förslaget. Samtliga ledamöter af utskottet hafva varit eniga om att biträda förslaget om inköp af Vargön och Inland för att staten därigenom skulle blifva i tillfälle att reglera vattentillgången. Samtliga utskottsledamöter hafva således erkänt, att alla de ersättningsanspråk vattenståndets höjande mellan Lilla Edet och Trollhättan kan åstadkomma är man villig att vidkännas. Då blir frågan den, huru mycket vinner staten och huru mycket förlorar staten på att inlösa äfven Lilla Edet och därigenom göra sig till ägare af hela den samlade vattenkraften? Från reservanternas sida har framhållits, att staten får göra en öfverbetalning af 2,000,000 kronor för inköp af Lilla Edets fabriker. Ingen kan vara mera ledsen öfver en sådan öfverbetalning än jag med den åskådning jag har, men vi måste taga med i beräkningen, att endast för några dagar sedan Första Kammaren omöjliggjorde, att man

Ang. för-
värjande
af vissa vat-
tenfall i
Göta älf
m. m.
(Forts.)

med en längre gående expropriationsrätt skulle kunna komma till uppgörelse med enskilda egare i vattenfallsfrågor. Således hafva vi ingenting annat att tillgripa för att göra oss till herrar af Lilla Edet än att antaga nu föreliggande förslag med sin öfverbetalning eller att tillämpa *nu* gällande expropriationsrätt, och är det någon af herrarna, som kan påvisa, att man med de nuvarande expropriationsförhållandena kan få billigare inköpspris för Lilla Edet än som nu föreslagits, så skall jag gärna vara med om att biträda reservationen. Men det tror jag icke, att någon kan gå i god för, utan jag tror, att vi vid en expropriation finge betala fullt ut lika mycket, som nu begäres, i öfverbetalning. Man kan enligt min upfattning icke lösa denna vattenregleringsfråga, oaktadt det för närvarande endast föreligger en proposition, som afser själfva vattenfallen, utan att man på samma gång tager med den blifvande vattentrafikleden, och när jag ställer båda dessa saker vid sidan af hvarandra, så tror jag, att alla skäl tala för att vi, ehuru jag är medveten om att vi få göra en öfverbetalning, antaga den Kungl. propositionen i dess helhet, sådan den föreligger.

Nu säges det visserligen, att vi få betala 2,000,000 kronor i öfverbetalning till innehafvaren af Lilla Edet. Men huru mycket skulle vi möjligen få betala i *skadeersättning* i *merkostnad* för *byggande* af en *damm* vid Lilla Edet, genom hvilket det skulle kunna åstadkommas, att trots höjningen af vattenståndet ofvanför Lilla Edet, ända till två meter, man skulle kunna lämna ägaren af Lilla Edet den konstanta vattenmängd han skall hafva med den rätt, som tillkommer honom enligt gällande lag? Jag tror, att här blir en större merkostnad för byggande af en damm och det reducerar åtskilligt på den inbesparing man anser sig göra genom att icke inköpa Lilla Edet. Kostnaderna blifva dyrare och det jämna och ständiga vaktandet mot en privat person, som säkerligen skall söka utnyttja alla tillfällen att få sina intressen tillgodosedda, alla de obehag, som skulle möta staten vid dessa företag, tror jag blifva af den beskaffenhet, att vi göra klokt i om vi nu bifalla den Kungl. propositionen, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Sjö: Herr talman, mina herrar! Då jag är en af dem, som reserverat sig mot det slut, hvartill utskottet kommit i detta fall, ber jag att i största korthet få anföra de skäl, som föranlett denna min reservation.

Under den förberedande behandlingen på afdelningen inom utskottet, som jag var med om, hade vi en sakkunig person, nämligen chefen för Trollhättefallen såsom särskildt tillkallad och han besvarade en och annan fråga, som föreföll oss dunkel. Bland annat gaf jag honom det spørsmålet: behöfver verkligen staten köpa alla dessa tre vattenfall? Ja, sade han, hvad Vargön beträffar, så måste staten köpa detta. Därutaf slöt jag, att det icke var så nöd-

vändigt att köpa vare sig Inland eller Lilla Edet. Men han förklarade ju sedermera, att han önskade, att man skulle tillstyrka inköpet af alla tre vattenfallen.

När man nu vet, att det endast är nödvändigt att köpa det ena vattenfallet, så tänkte man, att, därest man kunde vara med om äfven det andra, nämligen Inland, för att därigenom få farlederna framdragna öfver Inlands marker, skulle man nästan vara oberoende af köpet af Lilla Edet. Han demonstrerade också för oss — hvad den förste talaren, herr vice talmannen, också anmärkte — att ett förslag är framme om att, därest staten köper alla tre dessa vattenfall, så skulle en större, mycket dyrbar damm uppföras nedanför Lilla Edet vid Röda Berget. Nu säger man, att detta icke är erforderligt, utan att det har blifvit upplyst, att man kan reglera vattenkraften och farleden på ett annat sätt, utan att förorsaka de uppdämningar, som man här omnämnt. Men det har man ingen säkerhet för. Ty får staten dessa vattenverk inköpta på Riksdagens beslut, är det ju regeringen eller Kungl. Maj:t, som gör i denna sak, huru den synes riktigast. Och det har icke allenast denne man, som var inne hos oss på afdelningen, upplyst om, utan äfven en del trovärdiga personer, till och med riksdagsmän i denna kammare, hvilka äro förtrogna med förhållandena där nere, hafva sagt, att, om denna dammbyggnad kommer till stånd, uppdämmer den till stor del marken i fem kyrkosocknar. Men det är icke allenast denna myckna mark, som kommer att uppdämmas, utan det blir sju stycken tegelbruk, som äro mycket dyra, och ett äfvenledes mycket dyrt pappersverk samt en del mindre vattenverk, som också måste inlösas, och därjämte måste stora summor årligen utgifvas för den mark, som kommer att sättas under vatten. Herr statsrådet skall fördenskull icke alls förvåna sig öfver om vi ställt oss betänksamma inom utskottet, när ortsbefolkningen, när kamrater här i Riksdagen samt när sakkunniga personer uttalat sig så, som de hafva gjort i den föreliggande frågan. Och det är motbudande — jag säger det, äfven om man må stämplas för att vara njugg och snål, så kan man ändå icke neka därtill — att det är oangenämt att gifva så ofantligt mycket för mycket som ända till 2 à 3 millioner för detta Lilla Edets vattenfall. Det kan hända, att man om 10 à 15 år kan köpa det billigare än nu. Herr statsrådet var nog rättvis och sade, att han ställde sig tveksam i denna fråga, och för detta uttalande betygar jag honom min stora tacksamhet. Ty det är alltid angenämt, när man hör från statsrådsbänken, att ej orden blott äro till för att dölja tankarna. Ja, jag vill därmed icke hafva sagt annat, än att från statsråden komma goda råd och upplysningar. Därigenom kanske äfven reservanterna få rätt.

Herrarna finna tillika af utskottets utlåtande, att det icke är just någon brådska med inköpet af dessa vattenfall, enär regeringen redan på förhand, därest Riksdagen skulle godkänna det af rege-

*Ang. för-
värfvande
af vissa vat-
tenfall i
Göta älf
m. m.
(Forts.)*

Ang. för-
värfvande
af vissa vat-
tenfall i
Göta älf
m. m.
(Forts.)

ringen framlagda förslaget, har utarrenderat dessa vattenfall på 10 år. Det är icke sagdt, att dessa vattenfall kanske kunna apteras på 10, 15 å 20 år, efter det arrendet är slut. Staten har redan, såsom herrarne se af betänkandet, öfver 600,000 hästkrafter, och man håller nu på med att aptera Trollhättefallen. Det är fråga om att man skulle uttaga 76,000 hästkrafter därifrån och chefen för Trollhättefallen upplyste oss på afdelningen om att det icke är mer än 30,000 hästkrafter, som ännu äro utarrenderade därifrån. Det återstår således 46,000 hästkrafter att utarrendera från Trollhättefallen. Man kan alltså vara förvissad om att, om vi nu köpa dessa vattenfall och aptera dem till kraft, skola nya arrendatorer af vattenkraft blifva tacksamma och vilja bringa ned priset ganska mycket. Därför tror jag, att det är enklast och bäst, icke allenast för staten utan äfven för Kungl. Maj:t och dess regering, att aptera de vattenfall, som man redan har, och vara försiktig i detta hänseende. Staten har nu, som sagdt, redan så mycket i den vägen, så att, om den enskilde äfven får hafva ett och annat vattenfall, som han kanske kunde få exploatera och på hvilket han kunde göra rön och erfarenheter genom sin enskilda verksamhet, kanske äfven staten kunde få tillgodogöra sig något af dessa erfarenheter. Om det är så lyckligt, att staten skall köpa nästan alla vattenfall i landet, *det* vill jag lämna därhän. Det får ju framtiden utvisa. För närvarande tror jag, att det skulle vara väl så lyckligt, om Riksdagen beslutade i enlighet med den reservation, som jag med flere kamrater har afgifvit.

Därför, herr talman, yrkar jag afslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, framställde herr talmannen jämlikt de yrkanden, som därunder förekommit, proposition dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den af herr vice talmannen med flere vid utlåtandet afgifna reservationen; och fann herr talmannen det förra yrkandet hafva flertalets mening för sig. Votering begärdes likväl; och blef i följd häraf nu uppsatt, justerad och anslagen följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande n:o 169,

röstas Ja;

Den, det ej vill,

röstas Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den af herr vice talmannen med flere vid utlåtandet afgifna reservationen.

Voteringen utvisade 120 ja och 63 nej, hvadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 7.

Vidare föredrogos hvar för sig statsutskottets utlåtanden: n:o 170, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående inköp af hotell Utsikten vid Trollhättan; och n:o 171, angående beräkningen af statsverkets ordinarie inkomster.

Kammaren biföll hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 8.

Till behandling förelåg härefter statsutskottets utlåtande n:o 172, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af fastigheten n:o 7 i kvarteret Näckström i Stockholm.

Ang. försäljning af en fastighet i Stockholm.

I en den 24 april innevarande år till Riksdagen aflåten, till statsutskottets förberedande behandling hänvisad proposition hade Kungl. Maj:t, under åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver finansärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen att medgifva, att den statsverket tillhöriga fastigheten n:o 7 i kvarteret Näckström finge på villkor, som Kungl. Maj:t skulle äga bestämma, försäljas samt den för fastigheten inflytande köpeskillingen afsättas till en särskild under statskontorets förvaltning ställd fond, afsedd att framdeles i enlighet med Kungl. Maj:ts och Riksdagens beslut disponeras.

Utskottet hemställde, att Riksdagen måtte medgifva, att den statsverket tillhöriga fastigheten n:o 7 i kvarteret Näckström här i staden finge på villkor, som Kungl. Maj:t skulle äga bestämma, försäljas samt den för fastigheten inflytande köpeskillingen afsättas till en särskild under statskontorets förvaltning ställd fond, afsedd att framdeles i enlighet med Kungl. Maj:ts och Riksdagens beslut disponeras.

Efter uppläsandet af utskottets hemställan begärdes ordet af

Herr Tengdahl som yttrade: Herr talman! Jag är icke öfvertygad om nyttan och än mindre nödvändigheten af, att staten säljer en centralt belägen tomt, så nära slottet och kanslihuset som den nu ifrågavarande. Vi ha ännu en hel mängd ämbetsverk, som sakna egna lokaler, och sådana lokaler kunna mycket väl byggas här för en del af dessa ämbetsverk. Den nu till försäljning föreslagna tomten har en areal af 34×20 meter = 680 kvadratmeter, af hvilka 510 torde få bebyggas, hvilket med ett femvåningshus gör 2,550 kvadratmeter. Om man frånräknar öfverslagsvis $\frac{1}{4}$ här af för trappor, ljusgårdar o. d., skulle man få 1,900 kvadratmeter un-

Än. försälj- gefär i rundt tal, hvilket skulle motsvara 75 normalrum à 25
ning af en kvadratmeter. Där skulle man ju kunna få plats med ett mycket
fastighet i stort ämbetsverk eller kanske rent af en tre, fyra stycken.
Stockholm.

(Forts.)

Med denna försäljning har blifvit kombinerad en annan fråga, nämligen frågan om pensionering af en del artister vid Dramatiska teatern; man har tänkt, att en fond skulle bildas för sådant ändamål. Då emellertid den frågan, hvilken endast referatvis omnämnts i kungliga propositionen, icke alls har något logiskt sammanhang med frågan om försäljning af denna tomt, anser jag, att man här vid denna försäljning icke bör taga hänsyn till den frågan.

Då jag, som sagdt, i princip är emot att staten försäljer centralt belägna tomter, som staten kan bebygga för sina egna behof. tillåter jag mig att yrka afslag å utskottets nu förevarande hemställan.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Swartz: Jag kan för min del i mycket instämma i hvad den siste ärade talaren sade, särskildt i det principuttalandet, att staten icke i allmänhet bör sälja sina centralt och väl belägna tomter. Men ingensans här i världen fins en regel, som inte har sina undantag. Man får lof att betrakta hvar sak efter de omständigheter, som inverka på bedömandet i hvarje speciellt fall. Jag behöfver väl inte för någon tala om hur denna egendom ser ut, ty jag förmodar herrarne litet hvar någon gång varit därinne och känna till den. Emellertid vill jag blott säga det, att huset har en mycket kort fasad åt Kungsträdgårdsgatan, medan den däremot sträcker sig mycket djupt in i kvarteret. Det är en mycket olämplig egendom för ett själfständigt bebyggande och skall man där bygga och skaffa sig plats för ämbetsverk, så blefve det sannerligen mycket dyrt att verkställa de ändringar, som därför behöfvas; och det ändamål, som egendomen användts för, är af den speciella natur, att skall den användas till något annat, så kan det icke ske annat än efter synnerligen dyrbara omändringskostnader, och i alla fall, så blir det icke alls några goda lokaler på grund af tomtens läge och fastighetens utseende. Jag är därför fullt öfvertygad om att i detta fall icke finnes något bättre sätt att hushålla med statens medel än att sälja denna egendom för att sedermera använda summan på det sätt, som man kan finna vara lämpligt. Denna min uppfattning delas också till fullo af öfverintendentsämbetet, som ju eljest, som herrarna torde veta, är lika angeläget som någon, att staten icke säljer sina centralt belägna egendomar.

Nu har det också framhållits af den föregående talaren, att propositionen äfven vidrört frågan om pensionering af teatrarnas artister. Ja, det har jag endast gjort därför att en kommitté har gjort ett uttalande om den saken och ansett, att det kunde vara lämpligt, att köpe-skillingen användes till förstärkande af teatrarnas pensionkassor. Då en sådan framställning blifvit gjord, har jag icke ansett mig

böra undanhålla Riksdagen vetskapen om den saken. Den frågan be-^{Ang. försälj-}
finner sig i det läget, att icke något förslag från min sida därom ^{ning af en}
kunnet afgifvas, och därför har jag också hemställt därom, att den ^{fastighet i}
köpeskillning, som vid teatertomtens försäljande kunde inflyta, skulle ^{Stockholm.}
afsättas för att sedan användas på det sätt, som Kungl. Maj:t och ^(Forts.)
Riksdagen komma att bestämma. Det är således här icke något
som helst föregripande af dispositionsrätten öfver denna köpeskillning.

Förslaget har endast och allenast framkommit af intresse för
att en statens värdefulla egendom, som icke lämpligen kan användas
i det skick, som den är och icke heller efter ombyggnad blefve
för något statens direkta ändamål användbar, skulle ligga alltför
länge värdelös, utan så snart som möjligt kunna försälgas och på
det sättet inbringa staten fördelar.

Jag tror således, att framställningen är väl befogad och att
statsutskottet nog haft den riktiga synen på saken, då det enhälligt
tillstyrkt bifall till Kungl. Maj:ts proposition, och vågar jag också
hoppas, att kammaren lämnar sitt bifall i öfverensstämmelse med
utskottets nu föreliggande förslag.

Herr vice talmannen: Herr talman! Jag ber att hufvudsak-
ligast på de skäl, som nu blifvit anförda af herr statsrådet och
chefen för finansdepartementet, men äfven på grund af hvad ut-
skottet anført få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Tengdahl: Jag har naturligtvis förutsatt, att Dramatiska
teaterns gamla hus skulle rifvas — det är ju tydligt. Jag inser nat-
urligtvis, att man icke ens med mycket stora och dyrbara ombygg-
nader kan använda en teaterbyggnad till ämbetsverk. Men jag
menade, att det skulle för staten ändå vara en vinst att använda
tomten för eget behof i stället för att fränhända sig densamma.
Statens brist på ämbetslokaler har ju varit så stor, att man här
om året tillät sig att, såsom jag vill minnas, inköpa en fastighet
utan Riksdagens hörande. Det var visst icke utan att det blef en
skrapa därför, och vederbörande statsråd fick lofva, att han icke
skulle göra så mer — något sådant var det, vill jag erinra mig.
När nu i alla fall bristen på ämbetslokaler är så stor, tycker jag,
att jag har rätt i min uppfattning, att staten icke bör afhända sig
centralt belägna fastigheter.

Hvad beträffar fastighetens olämpliga form, tror jag, att man
kan här i Stockholm uppleta många tomter, som ha både olämplig-
are fasad och större djup än den nu ifrågavarande, men man
kan nog bebygga dem fördelaktigt ändå. Tomten är belägen i
gammal stadsdel, där det är tillåtet att använda ljusgårdar, och
med sådana vid behof blir icke belysningen dålig, blott man för-
står att ordna det ordentligt. Om alltså öfverintendentensämbetet
sagt, att denna tomt har en olämplig form, så vågar jag påstå, att
detta är en sanning med modifikation.

Ang. försäljning af en fastighet i Stockholm.

(Forts.)

Jag vidhåller mitt yrkande om afslag å utskottets hemställan.

Efter härmed slutad öfverläggning gaf herr talmannen propositioner å de därunder framställda yrkandena; och blef utskottets hemställan af kammaren bifallen.

§ 9.

Slutligen föredrogs statsutskottets utlåtande n:o 174, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition angående understöd m. m. åt vaktkonstapeln vid tvångsarbetsanstalten i Karlskrona S. J. Karlsson för honom genom olycksfall i tjänsten tillskyndad skada dels ock en i ämnet väckt motion; och biföll kammaren utskottets i detta utlåtande gjorda hemställan.

§ 10.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 159, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande af medel till odlingslånefonden; och

n:o 160, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande af ytterligare medel till norrländska nyodlingsfonden.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

§ 12.

Till bordläggning anmälades:

statsutskottets memorial och utlåtande:

n:o 180, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i frågor rörande anslag under riksstatens tionde hufvudtitel;

n:o 182, med förslag till löneroglering för tjänsteinnehafvare vid riksgäldskontoret, Riksdagens bibliotek och Riksdagens hus; och

n:o 183, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående användande af viss del af den så kallade Djurgårdsfonden för utförande af byggnads- och reparationsarbeten vid Haga och Ulriksdals slott; samt

första särskilda utskottets memorial, n:o 9, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande utskottets utlåtande n:is 1 och 2, med anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition, n:o 88, med förslag till lag, om reglering af prästerskapets aflöning m. m., dels Kungl. Maj:ts proposition, n:o 84, med förslag till ecklesiastik boställsordning, dels väckta motioner i ämnena.

§ 13.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *K. Starbäck* under den 27 maj.

Kammarrens ledamöter åtskildes häruppå kl. 4,44 e. m.

In fidem

Herman Palmgren.
